

Væksten i funktionær- og servicesektoren og i særlige grupper med lav faglig organisering

Steen Scheuer, lektor, mag. art. & lic. merc., Handelshøjskolen i København

Faglig organisering blandt funktionærer.

I efterkrigstiden er der sket en meget betydelig vækst i antallet af funktionærer, som fra at udgøre knap 30 procent af lønmodtagerne (og ca 20 procent af arbejdsstyrken) i 1950, i dag udgør lidt over halvdelen af lønmodtagerne og ca 45 procent af den samlede arbejdsstyrke. I tal en vækst fra 430.000 funktionærer i 1950 til 1.200.000 i dag. Når man skal vurdere betydningen heraf, må det erindres, at en meget betydelig del af disse funktionærer er kvinder, og at problemstillingen derfor falder sammen hermed, ligesom forskydningen imod relativt flere funktionærer i samfundet også afspejler den erhvervs- og branchemæssige forskydning fra industri- til serviceerhverv.

Traditionelt har det været antaget, at faglig organisering primært var et middel anvendt af arbejdere, og at funktionærerne – hvis de overhovedet lod sig organisere fagligt – ville organisere sig i faglige organisationer af en anden type og med til dels andre strategier. Her skal kun spørgsmålet om funktionærernes organisationsgrader behandles (for spørgsmålet om fagforeningskarakter og -strategi, jvf Lockwood 1958; Bain 1970;

Crompton 1976; Scheuer 1986; Due & Madsen 1984 m.fl.).

På den ene side antages det (jvf fx Møller, J Ørstrøm 1983), at en stigning i funktionærandelen i arbejdsstyrken vil få den faglige organisering til at falde, fordi funktionærerne traditionelt har været langt ringere organiseret end arbejderne. Dette skulle hænge sammen med funktionærernes relativt privilegerede arbejdsituation, oftest med større fysisk nærhed til ledelsen, de arbejder typisk i mindre grupper end arbejderne, de arbejder ofte i direkte kundekontakt (Colbjørnsen 1986), og de skulle have bedre advancementsmuligheder m.m. Den partipolitiske orientering hos arbejderne faglige organisationer skulle også vanskeliggøre organiseringen af funktionærerne, jvf figur 5:

Figur 5.

Omvendt kunne man dog anføre flere forhold. For det første at der med væksten i antallet af funktionærer er sket en »degradering« af de privilegier, der evt. en gang har

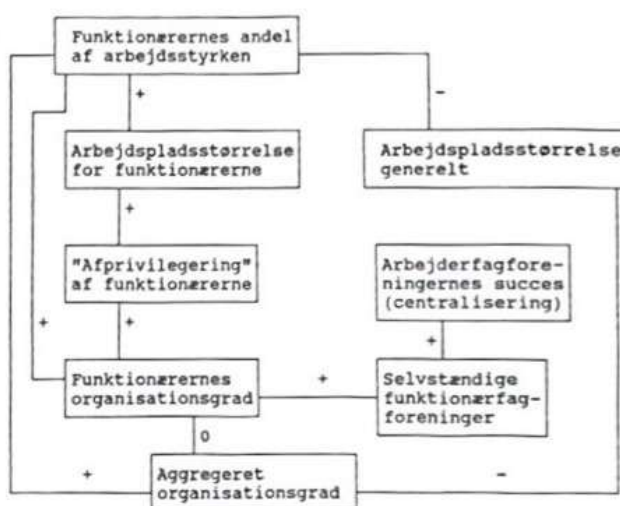
været forbundet med funktionærstatus (jo flere der skal dele privilegierne, jo mindre bliver de værd, eller rettere: Kun en del af funktionærerne har kunnet bevare dem?). Måske er funktionærernes funktion som »mellemgruppe« gradvis blevet udhulet af, at de flere og flere steder arbejder som »de nederste« eller de »udførende« i funktionærtunge (funktionærbaserede) virksomheder, hvor de altså ikke har nogen »lavere« grupper at føle sig hævet over (børnehaver, forretninger m.m.). Altså en form for »afprivilegering« af store dele af funktionærgrupperne. For det andet har det også stor betydning (jvf Visser 1987; Kjellberg 1983), hvilken *grad af succes* arbejderne har med deres faglige organisationer: Hvis arbejderne organisationer bliver i stand til at påvirke lovgivningen til gavn for organiserede lønmodtagere, hvis de kan skaffe gode resultater i forhandlinger om løn og arbejdsvilkår, og hvis de politiske bånd til et arbejderparti giver en privilegeret »access« til den politiske arena, så kan en stor, uorganiseret funktionærgruppe sætte sig selv uden for indflydelse til skade for sig selv. Når samfundet indrettes på de store interessegrupper – gennem centraliserede lønforhandlinger, »helhedsløsninger«, regeringsindgreb i overenskomstforhandlinger og trepartsforhandlinger – bliver funktionærerne næsten nødt til at følge trop. Man kan således – i tråd med den nyere norske arbejdslivsforskning – tale om en forskydning fra en markedsøkonomi til en forhandlingsøkonomi, hvor markedets aftagende betydning kan presse de grupper, som traditionelt har beroet enten på markedet eller på professionel status til at sikre over gennemsnitlige lønninger, jvf. Hernes (1984) og Ted Hanisch (1986).

Omvendt lader det så – ligeledes ifølge disse teorier – at funktionærgrupperne med betydelig lethed benytte de regelsæt og de forhandlingsorganisatoriske rammer, der er skabt af arbejderne faglige organisationer,

til egen fordel. Således ser man ofte ret privilegerede grupper anvende en traditionel arbejderklasseretorik, og drage nytte af regler og lovgivning, der egentlig er skabt af hensyn til mere underprivilegerede grupper.

Endelig for det tredje kan man anføre (med Kjellberg 1983), at en høj organisering af funktionærerne, udover en høj organisering af arbejderne, nok forudsætter *selvstændige funktionærfagforeninger*, evt. uden de stærke partipolitiske bånd, jvf figur 6:

Figur 6.

Vurderingen af disse antagelser om sammenhænge kan dels indbefatte udviklingen i den generelle organisationsgrad sammenholdt med de nævnte faktorer, dels en vurdering af *forskellene* i organisationsgrader for forskellige undergrupper af funktionærer og arbejdere.

Tabel 7 og 8 viser udviklingstendenserne for faglig organisering af hhv. arbejdere og funktionærer, samt procentdifferencerne mellem arbejdere og funktionærer. Det fremgår, at differencen mindskes betydeligt i den viste periode, men at dette dækker over, at det blandt kvinderne traditionelt har været sådan, at funktionærerne har været betydeligt bedre organiseret end arbejderne, idet

også denne forskel er formindsket i den viste tyve-års periode.

Tabel 7. Udviklingen i organisationsgraden i fagforening for arbejdere og funktionærer og i funktionærernes arbejdsstyrkeandel 1966-1987. Organisationsgrad i fagforening og funktionærernes andel af alle lønmodtagere (dvs arbejdere og funktionærer).

År	Organisationsgrad i fagforening			Funktionær-andelen af alle lønmodt.
	Alle	Arbejdere	Funktionærer	
1966	71	77	67	41(*)
1972	67	72	62	49
1976	74	78	71	52 / 49
1979	80	84	77	49
1982	86	88	85	
1984	85	84	86	52(**)
1985	88	90	87	54
1987	88	91	87	

Note: Ændrede opgørelsesmetoder f.o.m. 1976 gør tidsrækkerne ikke-sammenlignelige før og efter 1976.

Tabel 8. Procentdifferencer: Forskellen i den faglige organisationsgrad mellem arbejdere og funktionærer. 1966-1987.

Kategori	1966	1972	1976	1979	1982	1984	1985	1987
Forskel mellem arbejdere og funktionærer	10	6	7	7	3	2	3	4
- Særskilt for mænd:	14	17	16	15	10	3	..	8
- Særskilt for kvinder:	-10	-9	-12	-8	-8	-9	..	-3

(*): 1965. (**): 1983.

Kilde: Statistisk Tiårsoversigt samt forskellige surveys.

Den generelle udviklingstendens synes klart at være, at funktionærer er praktisk talt lige så velorganiserede som mænd, idet der dog – når man ser særskilt på de to køn, også er en tendens til, at kvindelige funktionærer har tradition for en højere faglig organisering end kvindelige arbejdere, mens det forholder sig omvendt blandt mænd. At dette hænger sammen med, at kvinder har en lavere hierarkisk position end mænd, når det gælder funktionærer, er nok indlysende. At der er

sket en vis afprivilegering kan ikke dokumenteres ud fra det foreliggende, men det er dog tankevækkende til belysning af fx fagforbundet HK's karakter, at HK's andel af kvinder i efterkrigstiden er steget fra 38 til 76 procent, jvf tabel 9.

Tabel 9. Udviklingen i HK's medlemstal og kvindeandel. 1945-1986.

År	HK's samlede medlemstal	HK's kvindelige medlemstal	Procentandel kvinder
1945	42100	15800	38
1950	50000	19200	38
1955	59800	23400	39
1960	79500	34200	43
1965	104900	52600	50
1970	136400	78300	57
1975	155700	97400	63
1980	273300	198200	73
1985	309500	223800	72
1986	311200	236600	76

Kilde: Statistisk Årbog.

Faglig organisering blandt særlige grupper - nye udviklingstræk efter 1982?

Den generelle tendens inden for faglig organisering er som det klart fremgår såvel markante stigninger, særligt for grupper, der traditionelt har ligget lavt, omend stigningstakten synes at være aftaget i perioden efter 1982, hvor der nærmest har været tale om stagnation. Der knytter sig en vis interesse i at undersøge, at enkelte grupper kunne udvise fald i faglig organisering, og interessen knytter sig her især til, om den ændrede politiske situation (Schlüter-regeringen) med dens formodede ændring i retning af mere markedsstyring og mindre forhandlingsøkonomi kunne have påvirket grupper til at *forlade* de faglige organisationer eller evt. til *ikke at lade sig organisere*.

Imidlertid er medlemskab af fagforening for de fleste mennesker et meget stabilt forhold, som ikke skifter brat med den politiske kon-

junktur. Derfor kan der være særlige grunde til at eftersøge grupper, som må antages at være mere konjunkturfølsomme end andre, og der skal her særligt ses på to sådanne grupper.

For det første højt uddannede eller højt placerede funktionærer i den private sektor. Selv disses faglige organisering steg i perioden frem til 1982, men der kan være gode grunde til at antage, at regeringsskiftet netop til denne gruppe af lønmodtagere sendte signaler om en væsentligt mindre rolle til de faglige organisationer i forbindelse med lønfastsættelse.

For det andet unge mennesker med kort arbejdsmarkedsanciennitet. Disse er i den situation, at de enten skal tage stilling til fagligt medlemskab eller har meldt sig ind for så relativt nyligt, at de endnu ikke føler nogen særlig tilknytning til den faglige organisation. Man kunne antage, at disse var mere følsomme over for den politiske konjunktur, herunder den schlüter'ske »optimisme« fra firkløverregeringens første år.

For det tredje kan også nævnes en tendens, der er dokumenteret af Borum og Risberg (1988) med hensyn til beskæftigede inden for EDB-sektoren: Her ligger den faglige organisering nede på 67 procent af alle, imod som bekendt 87 procent for alle funktionærer.

Tabellen viser nogle af de skitserede tendenser ret tydeligt. Blandt lavere funktionærer og mellemfunktionærer er den stigning i den faglige organisering, som fandt sted fra 1976 til 1982, fastholdt, endda med en svag tendens til yderligere stigning i perioden fra 1982 til 1987, selv blandt de privatansatte. Til gengæld er tendensen radikalt anderledes blandt de højere funktionærer. Samlet er den faglige organisationsgrad for denne gruppe faldet fra 90 til 84 procent i perioden 1982-1987, hvilket primært afspejler, at der

Tabel 10. Udviklingen i faglig organisering blandt funktionærer, efter privat eller offentlig ansættelse. 1976, 1982 og 1987.

Stillingskategori	1976	1982	1987
Højere funktionærer (soc.grp. I+II)	80	90	84
- privat sektor	67	80	73
- offentlig sektor	89	97	94
Mellemfunktionærer (soc.grp. III)	69	85	90
- privat sektor	58	82	85
- offentlig sektor	84	89	92
Lavere funktionærer (soc.grp. IV)	69	83	84
- privat sektor	62	76	80
- offentlig sektor	73	90	89

Kilde: Velfærdsundersøgelsen 1976, Survey 1982 og omnibus 1987.

Note: 1987-tallene er foreløbige tal fra publikationen *Levevilkår i Danmark*, oplyst af Henning Hansen, SFI.

er sket et betydeligt fald i faglig organisering blandt de privatansatte højere funktionærer. Ganske vist er de højere funktionærer stadig ikke »nede« på 1976-niveauet, men den nedadgående tendens er ikke desto mindre ikke til at tage fejl af.

Man kan antage, at det, der især har haft betydning for den særlige gruppe af privilegerede lønmodtagere, er at de i perioden efter 1982 har oplevet en øget markedsmagt, og således i mindre grad har følt afhængighed af faglig organisering. Hvorvidt der for denne gruppe også er tale om en højere grad af »ideologisk sensibilitet«, således at den borgerlige regerings mere negative holdning til faglige organisationer også særligt skulle påvirke denne gruppe, er naturligvis vanskeligt at sige. I hvert fald har den borgerlige regering søgt at mindske betydningen af forhandlingsøkonomien, der i så høj grad prægede de socialdemokratiske regerings økonomiske politik, og lade markedets regulering af lønningerne spille en større rolle. Og her spiller de faglige organisationer en væsentlig mindre rolle, især da når det drejer sig om de højere funktionærer.

Ser man herefter på udviklingstendensen i

den faglige organisering, særligt blandt unge, er der også visse (omend svage) tendenser i den skitserede retning, jvf tabel 11.

Tabel 11. Organisationsgradens udvikling generelt og blandt erhvervsmæssigt beskæftigede unge (dvs 16-24-årige incl), 1972-1987. Procent organiseret i fagforening.

	1972	1982	1987
Alle lønmodtagere	67	86	88
- mænd	77	89	89
- kvinder	53	84	87
Unge 16 - 24 årige	50	71	69
- mænd	50	69	66
- kvinder	49	74	72
- Arbejdere	-	68	70
- Funktionærer	-	80	71
- heraf kvinder	-	83	77
- heraf mænd	-	75	62

Kilde: Forskellige surveys. Jvf appendix. Tabellen omfatter både læringe, elever samt færdiguddannede blandt de unge.

Tabel 11 viser en noget vigende tendens for faglig organisering blandt unge (tallene omfatter kun unge på arbejdsmarkedet). Generelt er den faglige organisering steget kraftigt blandt unge fra 1972 til 1982 (fra 50 til 71 procent), men fra 1982 til 1987 er den faldet med to procentpoints fra 71 til 69 procent. Når det kobles med en svag stigning blandt lønmodtagerne generelt, er der altså sket *en lille øgning af forskellen mellem unges og voksnes tendens til faglig organisering*. Endvidere synes udviklingen efter 1982 imidlertid at dække over en lille stigning blandt arbejdere, imod et ret betydeligt fald blandt unge funktionærer (fra 80 til 71 procent organiserede). Ser man på kønsfordelingen inden for denne gruppe (de unge funktionærer) bliver det tydeligt, at det *særligt er de unge mænd, for hvem den faglige solidaritet ikke længere er så attraktivt et tilbud*. Her er den faglige organisering faldet fra 75 til 62 procent, hvilket virkelig må siges at være et meget kraftigt fald, hvor faldet blandt de unge kvinder

trods alt er noget mere beskedent. At tale om »yuppie-tendenser« blandt de unge går nok for vidt; det er trods alt umuligt at indkredse de unge nærmere ud fra de forhåndenværende data. Men at der er et rekrutterings- (og måske et fastholdelses-) problem for de faglige organisationer her synes helt klart.

Det kan muligvis konkluderes, at der netop blandt unge mennesker, særligt inden for funktionærområdet, *er tale om en højere grad af følsomhed over for økonomiske og politiske samfundstendenser*, fx tendenser i retning væk fra de faglige organisationer.

Der er altså tre grupper, der i perioden efter 1987 har unddraget sig den almindelige tendens til »konvergering«, hvad angår faglig organisering blandt lønmodtagerne. Den ene er de højere funktionærer i den private sektor (et fald på 7 procentpoints), og den anden er helt unge mænd i funktionærgruppen (et fald på 13 procentpoints). Den tredje er (som nævnt i forbifarten) ansatte inden for EDB-sektoren. For praktisk talt alle øvrige grupper er der tale om en stigende ensartethed, faglig organisering på et (svagt stigende) højt niveau.

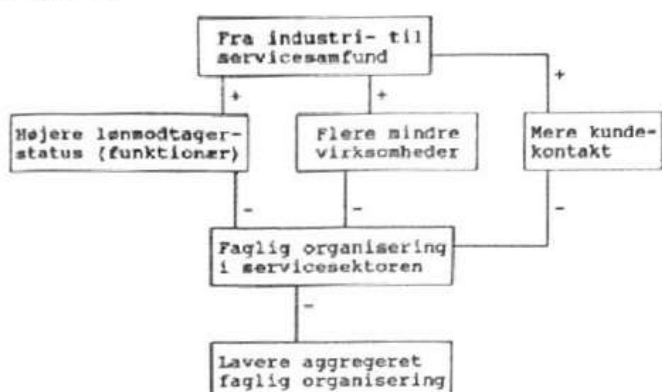
Forskellen mellem brancher og sektorer

Forskydningerne mellem brancher og sektorer i samfundet har været betydelig, og det er vel naturligt at antage, at disse har en eller anden form for påvirkning på den faglige organisering, både det aggregerede niveau for den faglige organisering, men også dens struktur (Møller, J Ørstrøm 1983; Erik Ib Schmidt 1984; Friis 1985 m.fl.).

Vanskeligheden er dog i nogen grad, at forskydningerne til dels trækker i hver sin retning. På den ene side antages det ofte, at forskydningen fra industri- til servicevirksom-

hed i samfundet vil betyde mindre faglig organisering, bl.a. fordi den vil øge funktionær-andelen af arbejdsstyrken (jvf ovenfor), fordi den vil føre til mindre virksomheder, og fordi den højere status, der antages at være forbundet med funktionæransættelsen også indebærer fx kundekontakt mere direkte, hvilket skulle hæmme tendensen til faglig organisering. Jvf figur 7:

Figur 7.

Der er imidlertid også faktorer, der trækker i den modsatte retning.

En ikke uvigtig del af fremvæksten af servicesamfundet er væksten i den offentlige sektor. Denne kan af flere grunde tænkes at have den modsatte virkning på den faglige organisering, særligt pga. to forhold:

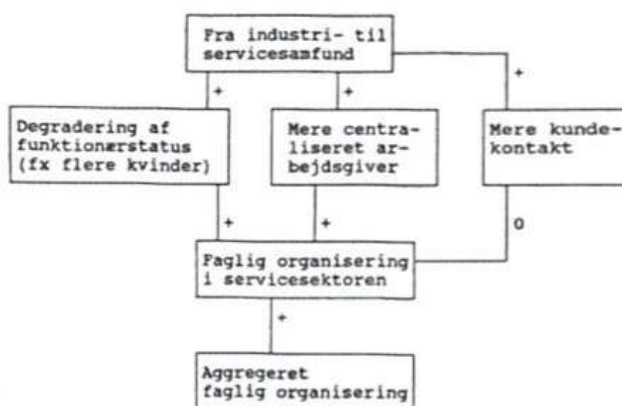
For det første antages det generelt i litteraturen om funktionærers faglige organisering (Bain 1970, Plovsing 1971, Kjellberg 1983, Scheuer 1984), at en vigtig faktor for forståelsen af funktionærernes faglige organisering er *arbejdsgivernes grad af accept* af, at funktionærerne er organiseret. Denne antages – for private arbejdsgivers vedkommende – at øges i takt med (1) at arbejderne er fagligt organiseret og (2) at funktionærerne står i selvstændige faglige organisationer. For det offentliges vedkommende må man imidlertid forvente en betydelig højere grad af accept af funktionærernes organisering og af at forhandle løn og arbejdsvilkår med

deres organisationer, alene pga. de lange perioder med socialdemokratiske regeringer i efterkrigstiden, hhv. de mange kommuner og amtskommuner med socialdemokratiske flertal og borgmestre.

For det andet indebærer væksten i ansættelse inden for den offentlige sektor tildels en modsatrettet bevægelse af den, der blev beskrevet i figur 7: Fastsættelsen af løn og arbejdsvilkår er i det offentlige overordentligt centraliseret, og de faglige organisationers indflydelse og betydning her undergraves ikke af, at lønmodtagerne individuelt kan skaffe sig løngoder fra den enkelte overordnede. I denne sammenhæng betyder væksten i det offentlige ikke, at der bliver flere mindre virksomheder, tværtimod. Derfor må det klart forventes, at der netop blandt offentligt ansatte funktionærer vil være stigende organisering, og at væksten i antallet af offentligt ansatte vil bidrage til, at den faglige organisering vil stige.

Dette forhindrer dog ikke, at tendenserne i figur 7 kan gøre sig gældende inden for den private sektor, og man kunne derfor måske antagelig opstille følgende model:

Figur 8.

Indledningsvis kan der være grund til at se på, hvilke dele af servicesektoren, der er vokset kraftigst. Til den ende kan man se på tabel 12, der viser udviklingen i henholdsvis

den private og den offentlige servicesektors andel af den samlede arbejdsstyrke, således som det opgøres af Danmarks Statistik.

Tabel 12. Udviklingen i servicesektoren, opdelt på privat og offentlig servicesektor. 1965-1986. Procent af beskæftigede i de to sektorer.

Andel af beskæftigede i serviceerhverv		
År	Offentlig sektor	Privat sektor
1965	13.7	24.2
1966	13.7	24.2
1967	15.7	25.4
1968	15.7	25.4
1969	17.5	25.5
1970	18.5	25.1
1971	19.5	24.8
1972	22.4	24.1
1973	23.1	24.1
1974	24.2	23.6
1975	24.9	23.9
1976	23.7	23.6
1977	24.2	23.6
1978	24.5	23.6
1979	25.9	23.3
1980	25.9	23.3
1981	28.3	23.3
1982	29.2	22.8
1983	29.2	22.8
1984	30.0	27.1
1985	29.4	27.5
1986	29.8 (*)	27.1

Kilde: Statistisk Årbog og Statistisk Tiårsoversigt, diverse år.

(*): Foreløbige tal, oplyst af Danmarks Statistik.

Privat sektor er summen af handel og omsætning, andre liberale erhverv og forskellig servicevirksomhed.

Offentlig sektor er summen af offentlig administration, undervisning og sundhed.

Note: Ændrede opgørelsesmetoder indebærer, at tallene fra før 1984 ikke kan sammenlignes direkte med de efterfølgende.

Tabellen viser først og fremmest, at det klart må være tendenserne fra figur 8, der vil slå igennem: Den offentlige del af servicesektoren er den, der primært er vokset, mens den private del (som selvfølgelig er vokset i absolutte tal) ikke har haft nogen voksende andel af arbejdsstyrken. Det er derfor heller ikke så overraskende at den private servicesektor ikke har påvirket den samlede faglige organisering i nedadgående retning (endnu). Om den vil kunne gøre det, må være et meget åbent spørgsmål.

Har funktionærer ansat i servicesektoren da en tendens til lavere faglig organisering end funktionærer inden for fremstilling eller i den offentlige sektor. Et fingerpeg fås ved at se på tabel 13.

Tabel 13. Udviklingen i faglig organisering blandt funktionærer, efter ansættelsessektor. 1976, 1982 og 1987.

Stillingskategori	1976	1982	1987
Højere funktionærer			
(soc. grp. I+II)	80	90	84
- fremstilling/bygge	-	81	72
- handel og service	-	81	74
- offentlig sektor	89	95	94
Mellemfunktionærer			
(soc. grp. III)	69	85	90
- fremstilling/bygge	-	86	83
- handel og service	-	82	87
- offentlig sektor	84	89	92
Lavere funktionærer			
(soc. grp. IV)	69	83	84
- fremstilling/bygge	-	82	79
- handel og service	-	76	81
- offentlig sektor	73	90	89

Kilde: Velfærdsundersøgelsen 1976, Survey 1982 og omnibus 1987. Jvf appendix.

Tabellen peger meget klart i retning af, at man ikke kan bekræfte »servicesamfundshypotesen«. Funktionærerne i den private servicesektor er ganske vist ringere organiserede end dem i den offentlige sektor, men niveauet synes at være nogenlunde det samme som blandt funktionærerne i fremstillingssektoren. For højere funktionærer er tallene næsten de samme, og for mellem- og lavere funktionærer er der endda en tendens til, at funktionærerne i servicesektoren er organiseret lidt bedre end funktionærerne inden for fremstilling i 1987 (i modsætning til i 1982), hvor det var omvendt).

Antagelserne og forventningerne hos nogle samfundsdebattører om, at den private servicesektors vækst vil grave grunden væk under fagbevægelsen strander derfor på to forhold: For det første er den private servicesektor faktisk ikke en relativt stigende del af arbejdsstyrken, og for det andet er den faglige

organisering blandt funktionærer i service-sektoren ganske forbløffende høj.

Konklusion

Sammenfattende synes det således at kunne konstateres, at der - bortset fra enkelte grupper - er tale om, at forskydninger i erhvervsstrukturen, som indebærer vækst i grupper, som traditionelt ikke har befundet sig på arbejdsmarkedet, eller ikke har haft nogen dominerende position dér, - grupper som traditionelt har haft lav faglig organisering - vækst i disse grupper synes i et gennemorganiseret samfund som det danske *ikke at undergrave* tendensen til faglig organisering. Ganske vist kan der kortvarigt ske et fald i den faglige organisering, muligvis pga. en slags »kulturelt efterslæb«, men ganske hurtigt *tilegner de ny grupper sig de etableredes normer og organisationsmåder*, når det gælder, hvordan man gør sig gældende på arbejdsmarkedet. Der synes at være tale om en ganske betydelig *assimilationseffekt*, hvor de ny grupper vælger de traditionelle grupperes virkemidler af den simple grund, at det er den indarbejdede og anerkendte måde at gøre sig gældende på et arbejdsmarked som det danske.

På en måde er dette overraskende: Adskillige af disse grupper ville man forvente mere ville basere deres indkomstudvikling m.m. på »markedsmagt« end på organisationsmagt eller en kollektivistisk strategi, men det har vist sig, at selv relativt privilegerede grupper har valgt organisationsformer og retorik, der oprindeligt anvendtes af arbejderne.

For enkelte grupperes vedkommende (højere privatansatte funktionærer; unge mandlige funktionærer) kan der da også påvises en modsatrettet tendens: Hos disse grupper har den faglige organisering en klart vindende tendens. Spørgsmålet er så, om der er tale om starten på en ny form for polarisering, eller

om der er tale om isolerede og kortvarige tendenser, der hurtigt bliver »opfanget« igen af den generelle tendens til konvergens på det danske arbejdsmarked.

For de faglige organisationer må det i hvert fald klart være en udfordring også at sikre, at disse grupper igen kommer fuldtalligt »ind i folden«.

Appendix: Vedr. de anvendte data

Datagrundlaget for artiklen er en række surveys gennemført i perioden fra 1966 til 1987, hvor et repræsentativt udsnit af den danske befolkning har været spurgt om deres medlemskab af en fagforening (i nogle tilfælde også en arbejdsløshedskasse), og hvor det er muligt at krydse denne besvarelse med enkelte baggrundsvariable, som går igen fra survey til survey. Survey'ene er - på én nær -

Oversigt over anvendte surveys

Navn på ført undersøgelse	År for gennemførelse	Udført af	Over fra
Socialreformundersøgelserne (Bent Rold Andersen) (US42)	1966	SFI	SFI
Omnibus 0001	1972	SFI	DDA-
Velfærdsundersøgelsen (Erik Jørgen Hansen)	1976	SFI	DDA-070
Omnibus (Gunnar Viby Mogensen)	1979	SFI	(*)
Social klasse og faglig organisation (Steen Scheuer) data	1982	SFI	Egne DDA-618
Prøvevalg 1052	1984	Observa	DDA-
Arbejdskraftens mobilitet (Anders Rosdahl)	1985	SFI	(*)
Omnibus (Henning Hansen)	1987	SFI	(*)

(*) Der er foretaget korsler på data på forfatterens vegne, men de egentlige datasæt er ikke stillet til rådighed.

Der kan henvises til følgende publikationer for dokumentation af nogle af datamaterialerne:

Undersøgelse	Henvises til:
1966-data	Ussing 1970
1976-data	Hansen 1978
1982-data	Scheuer 1986
1985-data	Bach 1987
1987-data	Hansen 1988

gennemført af Socialforskningsinstituttet, og de er – på nær tre – overdraget til forfatteren fra Dansk Data Arkiv.

Nedenfor redegøres for hver enkelt surveys oprindelse, og der henvises til evt. dokumentation. Hvor datamaterialet er overdraget til forfatteren er det i hvert enkelt tilfælde sket med donors godkendelse.

Det understreges, at analyser af datamaterialene er foretaget af forfatteren, som alene indestår for eventuelle forekommende fejl.

Referencer

- Bach, Henning Bjerregaard (1987): *Lønmodtagernes geografiske mobilitet*, København: Socialforskningsinstituttet, publikation 162.
- Bain, George S. (1970): *The growth of white-collar unionism*, Oxford: Clarendon Press.
- Borum, Finn & Marianne Risberg (1988): *The IT-People: A Statistical Description*, CHIPS working paper 1988-9 København.
- Colbjørnsen, Tom (1986): *Klassesamfunnet på hell*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Crompton, Rosemary (1976): *Approaches to the study of white-collar unionism*, *Sociology* vol X no 3 Oxford.
- Crouch, Colin (1982): *Trade Unions. The Logic of Collective Action*, London: Fontana.
- Due, Jesper & Jørgen Steen Madsen (1984): *Hva' nu Larsen? en sociologisk diskussion om funktionærerne og deres organisationer*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Friis, Henning (1985): *Den uvisse fremtid*, København, Aschehoug.
- Goul Andersen, Jørgen (1984): *Kvinder og politik*, Århus: Politika.
- Hanisch, Ted (1986): *Arbeidsfred til stillingskrig*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, Erik Jørgen (1978): *Fordelingen af levekårene, bd I*, København: Danmarks Statistik og Social-ad-forskningsinstituttet, publikation 82.
- Hansen, Henning (red) (1988): *Levevilkår i Danmark*, København: Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttet.
- Hernes, Gudmund (1984): *Økonomisk organisering*, Bergen: Universitetsforlaget.
- Kjellberg, Anders (1983): *Facklig organisering i tolv länder*, Lund: Arkiv.
- Lockwood, David (1958): *The blackcoated worker*, London.
- Møller, J. Ørstrøm (1983): *Fremtidens udfordring*, København: Akademisk Forlag.
- Pedersen, Peder J. (1988): *Arbejdsløshedsforsikringen 1911-1985*, (foreløbigt manus).
- Plovsing, Jan (1971): *De nye middelklassers organisationsproblematik i Danmark*, København (upubliceret specialeafhandling).
- Price, Robert & George S. Bain (1976): Union Growth revisited: 1948-1974 in perspective, *British Journal of Industrial Relations* vol 14, no 3.
- Price, Robert & George S. Bain (1983): Union growth in Britain: Retrospect and prospect, *British Journal of Industrial Relations* vol. 21, no 1.
- Scheuer, Steen (1984): *Hvorfor stiger den faglige organisering?*, København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Scheuer, Steen (1986): *Fagforeninger mellem kollektiv og profession*, København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Schmidt, Erik Ib (1984): *Krise eller fremgang*, København: Aschehoug.
- Ussing, Jytte (1970): *Socialreformundersøgelserne, bind I: Metoder og materiale*, København: Socialforskningsinstituttet, publikation 43.
- Visser, Jelle (1986): Die Mitgliederentwicklung der westeuropäischen Gewerkschaften. Trends und Konjunktoren 1920-1983, *Journal für Sozialforschung* vol 26, no 1.
- Visser, Jelle (1987): *In Search of Inclusive Unionism*, Amsterdam. Cf også Jelle Visser: Trade unionism in Western Europe: Present situation and Prospects, *Labour and Society*, vol 13, no 2, april 1988.